

Міністерство освіти і науки України

Національний університет водного господарства та природокористування

Навчально-науковий інститут будівництва та архітектури

Кафедра охорони праці і безпеки життєдіяльності

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної,
методичної та виховної роботи

_____ О.А. Лагоднюк

«_____» _____ 2018 р.

03-10-42

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Program of the Discipline

«Захист у надзвичайних ситуаціях»

EMERGENCY PROTECTION

спеціальність 263 «Цивільна безпека»

specialty 263 «Civil security»

спеціалізація «Охорона праці»

specialization «Labor protection»

Рівне – 2018

Робоча програма «Захист у надзвичайних ситуаціях» для студентів, які навчаються за спеціальністю «Цивільна безпека». Рівне: НУВГП, 2018. - 19 с.

Розробники: Шаталов О.С. к.с-г.н., доцент кафедри охорони праці і безпеки життєдіяльності, доцент.

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри охорони праці і безпеки життєдіяльності

Протокол від «___» _____ 2018 року № ___

Завідувач кафедри _____ В.Л. Филипчук

Схвалено науково-методичною комісією за спеціальністю «Цивільна безпека»

Протокол від «___» _____ 2018 року № ___

Голова науково-методичної комісії _____ В.Л. Филипчук

ВСТУП

Програма обов'язкової навчальної дисципліни «Захист у надзвичайних ситуаціях» складена відповідно до освітньо-професійної програми «Охорона праці» підготовки бакалавра спеціальності «Цивільна безпека».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є формування теоретичних знань та практичних навичок з прогнозування надзвичайних ситуацій різного характеру, оцінки впливу їхніх небезпечних чинників на об'єкти, населення, природне середовище та розробка заходів захисту від небезпечних чинників надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру.

Міждисциплінарні зв'язки: дисципліна «Захист у надзвичайних ситуаціях» є складовою частиною циклу дисциплін професійної підготовки з підготовки студентів за спеціальністю «Цивільна безпека» спеціалізації «Охорона праці». Вивчення курсу передбачає наявність систематичних та ґрунтовних знань із суміжних курсів – «Правові основи цивільної безпеки», «Промислова екологія», «Природні небезпеки», «Основи екології», «Безпека життєдіяльності та домедична допомога», цілеспрямованої роботи над вивченням спеціальної літератури, активної роботи на лекціях, практичних заняттях, самостійної роботи та виконання поставлених задач.

Вимоги до знань та умінь визначаються стандартами вищої освіти України за спеціальністю.

Анотація

Знання й уміння забезпечувати власну безпеку та безпеку працюючих при загрозі та виникненні надзвичайних ситуацій техногенного та природного походження є необхідною кваліфікаційною характеристикою фахівця з охорони праці. Програма навчальної дисципліни, в рамках компетентнісного підходу, передбачає надання вмінь, знань методів та способів щодо захисту працівників і населення від небезпечних чинників надзвичайних ситуацій.

Курс дисципліни складається з лекційних, практичних занять, індивідуальної курсової роботи та самостійної підготовки і включає питання щодо класифікації надзвичайних ситуацій, оцінки сценаріїв їх розвитку, прогнозування впливів на працівників населення, об'єкти та навколишнє середовище та розробка і застосування необхідних заходів і засобів захисту з мінімізації зазначених впливів.

Ключові слова: єдина державна система, захист, класифікація, надзвичайна ситуація, безпека, цивільний захист.

Abstract

Knowledge and ability to provide own safety and security of workers at threat and emergencies of technogenic and natural origin is a necessary qualification of a specialist in occupational safety and health. The curriculum, in the framework of a competent approach, provides for the provision of skills, knowledge of methods and methods for protecting workers and the public from dangerous contributing factors.

The course of discipline consists of lectures, practical classes, individual course work and self-training and includes questions on classification of emergencies, assessment of scenarios for their development, forecasting impacts on employees, objects and the environment and the development and application of necessary measures and means of protection from minimizing the mentioned impacts.

Key words: unified state system, protection, classification, emergency situation, danger, civil protection.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань <u>26 Цивільна безпека</u> Спеціальність <u>263 Цивільна безпека</u>	Обов'язкова	
Модулів – 2	Спеціалізація «Охорона праці»	Рік підготовки	
Змістових модулів – 2		3-й	4-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання – <u>курсова робота</u>		Семестр	
Загальна кількість годин – 120		6-й	7-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 6	Рівень вищої світи: перший (бакалаврський)	24 год.	2 год.
		Практичні, семінарські	
		20 год.	12 год.
		Самостійна робота:	
		76 год.	106 год.
		в т.ч. курсова робота:	
		24 год.	
		Вид контролю:	
екзамен	екзамен		

Примітка: співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить (%):

- для денної форми навчання – 40 % до 60 %;
- для заочної форми навчання – 12 % до 88 %.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою вивчення дисципліни є формування у студентів знань і вмінь прогнозувати і моделювати розвиток аварій та техногенних надзвичайних

ситуацій, встановлювати їхні класифікаційні ознаки та визначати методи протидії їхнім чинникам, забезпечувати заходи захисту як персоналу, так і матеріальних цінностей, організовувати рятувальні та інші невідкладні роботи.

Завдання вивчення дисципліни передбачає засвоєння студентами ознак та характеристик надзвичайних ситуацій техногенного походження, методів та приладів контролю за їхніми чинниками, методів прогнозування їх обставин, моделей виникнення і розвитку аварій, а також послідовності локалізації аварій за різних схем їх розвитку та безпечних методів ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій з організацією і проведенням рятувальних та інших невідкладних робіт.

Освоївши навчальну дисципліну студенти повинні

знати:

- діяльність і організацію Державної служби з надзвичайних ситуацій;
- класифікацію надзвичайних ситуацій та їх ознаки і критерії;
- характеристику джерел техногенних і природних надзвичайних ситуацій;
- чинники небезпек радіаційного, хімічного та біологічного походження;
- засоби захисту від наслідків надзвичайних ситуацій;
- основи ліквідації наслідків радіаційних, хімічних та біологічних небезпек;
- порядок організації та способи проведення рятувальних та інших невідкладних робіт за різних видів небезпечних подій;
- послідовність локалізації аварій за різних схем їх розвитку;
- прилади та методи радіаційної, хімічної та біологічної розвідки та контролю.

вміти:

- класифікувати, розпізнавати та характеризувати надзвичайні ситуації різного походження;
- давати характеристику радіаційним, хімічним та біологічним небезпекам;
- оцінювати ступінь захисту працівників, будинків, споруд територій від чинників надзвичайних ситуацій та розробляти заходи щодо його підвищення;
- проводити вимірювання показників радіаційної, хімічної та біологічної небезпек;
- прогнозувати обстановку в осередку надзвичайних ситуацій;
- складати план реагування та інструкцію на випадок виникнення надзвичайної ситуації;

- організовувати і проводити рятувальні та інші невідкладні роботи в осередках надзвичайних ситуацій.
- складати комплекс заходів спеціальної обробки залежно від характеру небезпеки.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Надзвичайні ситуації та оцінка їхнього впливу

Тема 1. Причини виникнення та класифікація надзвичайних ситуацій.

Надзвичайні ситуації, причини виникнення та складові системи їх моніторингу. Класифікація надзвичайних ситуацій. Найменування та визначення основних показників уражаючих чинників та джерел НС.

Тема 2. Єдина державна система цивільного захисту.

Система, завдання та загальні принципи організації ЦЗ України та об'єкта господарювання. Створення і діяльність Єдиної державної системи цивільного захисту (ЄДС) та її підсистем. Режими діяльності ЄДС. Фінансування та матеріальне забезпечення заходів ЄДС.

Функціональні заходи у сфері державного регулювання та контролю ЄДС. Основні принципи забезпечення техногенної безпеки.

Тема 3. Небезпеки радіаційного походження та їх вплив на людину і навколишнє середовище.

Небезпеки радіаційного походження. Поняття радіації і радіоактивності та одиниці їх виміру. Джерела техногенної та природної радіоактивності. Класифікація аварій. Основні типи ядерних реакторів. Причини та наслідки аварій на радіаційно небезпечних об'єктах (РНО). Утворення зон радіоактивного забруднення та їх характеристика. Закон спаду рівнів радіації. Вплив радіації на людину та навколишнє середовище. Ступені променевої хвороби. Прогнозування і оцінка радіаційної обстановки при аварії на РНО.

Тема 4. Небезпеки хімічного походження їх вплив на людину і середовище.

Хімічно небезпечні об'єкти. Сильнодіючі отруйні речовини (СДОР) та їх класифікація. Класифікація об'єктів господарювання і адміністративно територіальних одиниць (АТО) за хімічною небезпекою. Причини та наслідки аварій на хімічно небезпечних об'єктах. Системи моніторингу і хімічного захисту працівників об'єкту і території. Прогнозування і оцінка надзвичайної ситуації хімічного походження.

Тема 5. Біологічні небезпеки та методи протидії їх наслідкам.

Небезпеки біологічного походження. Біологічно небезпечні речовини (БНР) та їх характеристика. Вплив БНР на організм людини та утворення карантинних зон. Поняття карантину та обсервації. Епідемії, епізоотії та епіфітотії. Система моніторингу і методи біологічного захисту людей і територій.

Тема 6. Методи та прилади радіаційної розвідки і контролю.

Поняття поглинутої, експозиційної та еквівалентної дози. Методи радіаційного контролю.

Призначення, будова та принцип дії приладів радіаційної розвідки та дозиметричного контролю. Порядок реєстрації та контролю отриманих доз опромінення. Порядок проведення вимірювань радіоактивного забруднення території, техніки та продуктів харчування. Шляхи зниження ступеня радіоактивного забруднення.

Тема 7. Методи та прилади хімічної і біологічної розвідки і контролю.

Поняття та характеристика токсодози та її види. Призначення, будова та принцип дії приладу хімічної розвідки. Порядок проведення вимірювань забруднення повітря та ґрунту хімічно небезпечними речовинами. Шляхи зниження ступеня хімічного забруднення повітря та ґрунту

Методи біологічного контролю та їх характеристика. Засоби проведення біологічної розвідки. Порядок оцінки біологічної небезпеки за даними біологічного контролю та розвідки. Поняття епідемічного бар'єру.

Змістовий модуль 2. Захист у надзвичайних ситуаціях

Тема 8. Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій та їх наслідків.

Основні завдання, принципи і заходи захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій і застосування засобів ураження.

Оповіщення про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій. Інформування у сфері цивільного захисту. Укриття населення у захисних спорудах цивільного захисту. Медичний, психологічний, соціальний захист постраждалих. Евакуаційні заходи.

Тема 9. Радіаційний захист населення і територій.

Норми радіаційної безпеки. Режими радіаційного захисту. Критерії для прийняття рішення щодо заходів радіаційного захисту. Ефективність заходів радіаційного захисту на різних фазах розвитку радіаційної аварії. Порядок проведення дезактивації.

Тема 10. Хімічний та біологічний захист населення і територій.

Ліквідація наслідків хімічних аварій. Ліквідація наслідків біологічних небезпек.

Спеціальна обробка та її види. Заходи та засоби проведення спеціальної обробки при небезпеках радіаційного, хімічного та біологічного походження. Забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення.

Тема 11. Запобігання та реагування на надзвичайні ситуації.

Сили цивільного захисту. Завдання та функціонування сил цивільного захисту. Склад угруповань сил з ліквідації надзвичайних ситуацій. Забезпечення дій сил та матеріальні резерви з ліквідації надзвичайних ситуацій. Основи ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.

Тема 12. Навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях та планування заходів.

Організація навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях. Загальні принципи превентивного та оперативного (аварійного) планування заходів щодо зменшення масштабів НС. Вимоги до складу, змісту та форми плануючої документації.

Методика розроблення планів з попередження НС. Плануючі документи з теоретичного і практичного навчання персоналу ОГ до дій у НС, організація і проведення спеціальних об'єктових навчань, тренувань з відпрацювання заходів за планами реагування на НС.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма					заочна форма						
	усь ого	у тому числі					усь ого	у тому числі				
		л	п	л	інд	с. р.		л	п	л	інд	с. р.
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Надзвичайні ситуації та оцінка їхнього впливу												

Тема 1. Причини виникнення та класифікація надзвичайних ситуацій.	8	2	2	-	-	4	9	2	2	-	-	5
Тема 2. Єдина державна система цивільного захисту.	6	2	-	-	-	4	8	-	-	-	-	8
Тема 3. Небезпеки радіаційного походження та їх вплив на людину і навколишнє середовище.	8	2	2	-	-	4	7		2	-	-	5
Тема 4. Небезпеки хімічного походження їх вплив на людину і середовище.	10	2	4	-	-	4	7		2	-	-	5
Тема 5. Біологічні небезпеки та методи протидії їх наслідкам.	8	2	2	-	-	4	7		2	-	-	5
Тема 6. Методи та прилади радіаційної розвідки і контролю.	8	2	2	-	-	4	7			-	-	5
Тема 7. Методи та прилади хімічної і біологічної розвідки і контролю.	8	2	2	-	-	4	5		2	-	-	5
Разом за змістовим	56	14	14	-	-	28	50	2	10	-	-	38

модулем 1												
Змістовий модуль 2. Захист у надзвичайних ситуаціях												
Тема 8. Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій та їх наслідків.	7	2		-	-	5	10	-	2	-	-	8
Тема 9. Радіаційний захист населення і територій.	9	2	2	-	-	5	9	-	-	-	-	9
Тема 10. Хімічний та біологічний захист населення і територій.	9	2	2	-	-	5	9	-	-	-	-	9
Тема 11. Запобігання та реагування на надзвичайні ситуації.	9	2	2	-	-	5	9	-	-	-	-	9
Тема 12. Навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях та планування заходів.	6	2	-	-	-	4	9	-	-	-	-	9
Разом за змістовим модулем 2	40	10	6	-	-	24	46	2	-	-	-	44
Усього годин	126	24	20	-	-	52	96	2	12	-	-	82
Модуль 2												
ІНДЗ	-	-	-	-	24	-	-	-	-	-	24	-
Усього годин	-	-	-	-	24	-	-	-	-	-	24	-

5. Теми семінарських занять (не передбачені)

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Класифікація надзвичайних ситуацій	2	2
2.	Оцінка радіаційної обстановки при аваріях на радіаційно небезпечному об'єкті	2	2
3.	Оцінка хімічної обстановки при аваріях на хімічно небезпечному об'єкті	4	2
4.	Оцінка інженерної обстановки при руйнуванні гідродинамічно небезпечного об'єкта	2	2
5.	Оцінка біологічної безпеки	2	2
6.	Оцінка інженерного захисту персоналу об'єкта	2	-
7.	Прилади радіаційної розвідки та дозиметричного контролю	2	2
8.	Прилади хімічної розвідки	2	
9.	Проведення рятувальних та інших невідкладних робіт. Розробка планів реагування на НС та інструкцій щодо дій у надзвичайній ситуації	2	-
Разом		20	12

7. Теми лабораторних занять (не передбачені)

8. Самостійна робота

Розподіл годин самостійної роботи для студентів денної форми навчання:

Підготовка до аудиторних занять – 22 год.

Підготовка до контрольних заходів – 24 год.

Курсова робота – 24 год.

Опрацювання окремих тем програми або їх частин, які не викладаються на лекціях – 6 год.

8.1 Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Система державних органів по управлінню та контролю за безпекою життєдіяльності населення	1	6
2.	НРБУ-97. Регіональна програма радіаційного захисту населення	1	6
3.	Організація і проведення спостереження, оцінки і прогнозу стану атмосфери, водних об'єктів і сільськогосподарських культур, довкілля території	1	6
4.	Структура впливу параметрів людського фактору (стрес, недостатній рівень знань, інформації, помилкові дії тощо) на управління безпекою у НС	1	6
5.	Організація робіт по забезпеченню доставки сил та засобів до місця НС. Прокладення колонних шляхів, проїздів в завалах і на заражених ділянках.	1	6
6.	Організація і здійснення державного нагляду та контролю за екологічною безпекою	1	6
	Разом	6	36

9. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

Курсова робота виконується кожним студентом за індивідуально отриманим завданням. Зміст курсової роботи передбачає застосування отриманих теоретичних знань і навичок щодо оцінювання впливу надзвичайних ситуацій техногенного походження на об'єкти, населення, навколишнє середовище та організувати проведення рятувальних та інших невідкладних робіт в об'ємі дисциплін «Захист у надзвичайних ситуаціях».

Обсяг пояснювальної записки курсової роботи складає до 35 аркушів формату А-4 та один аркуш ілюстративної частини формату А-4.

Структура та зміст пояснювальної записки:

Вступ

Розділ 1. Надзвичайні ситуації техногенного характеру. Проведення класифікації

1.1. Аналіз, причини та умови виникнення надзвичайних ситуацій

1.2. Характеристика надзвичайних ситуацій радіаційного (хімічного) походження

1.2.1. Джерела техногенних надзвичайних ситуацій

1.2.2. Класифікація й номенклатура параметрів уражальних чинників

1.3. Класифікація надзвичайної ситуації викликаної аварією на радіаційно (хімічно) небезпечному об'єкті

Розділ 2. Оцінка впливу чинників надзвичайної ситуації на об'єкт господарювання, населення, навколишнє середовище

2.1. Формування зон радіаційного зараження (хімічного забруднення)

2.2. Вплив чинників надзвичайної ситуації на працівників, службовців, населення

2.3. Вплив чинників надзвичайної ситуації на навколишнє середовище

Розділ 3. Ліквідування наслідків надзвичайної ситуації

3.1. Організація і проведення рятувальних та інших невідкладних робіт в осередку ураження

3.2. Організація і проведення спеціальної обробки

3.3. Розробка інструкції щодо дій персоналу при загрозі або виникненні надзвичайних ситуацій

Висновки

Список літератури

Порядок виконання, оформлення та захисту курсової роботи описаний у Методичних вказівках для виконання курсової роботи на тему «Оцінка надзвичайної ситуації викликаної аварією на радіаційно (хімічно) небезпечному об'єкті з розробкою заходів ліквідування наслідків» з дисципліни «Захист у надзвичайних ситуаціях».

10. Методи навчання

Під час лекційного курсу застосовується мультимедійний супровід лекційного матеріалу, комплекти роздаткового матеріалу за темами практичних робіт, дискусійне обговорення проблемних питань. На практичних заняттях вирішуються ситуаційні завдання та використовується матеріальна база кафедри для проведення практичних робіт.

11. Методи контролю

Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться у тестові формі на базі системи Moodle. Тестові завдання містять 30 питань різного рівня складності та ситуаційні задачі.

Контроль самостійної роботи проводиться:

- з лекційного матеріалу – шляхом проведення тестування;

- з практичних завдань – з допомогою перевірки виконаних завдань:

0% – завдання не виконано;

40% – завдання виконано частково та містить суттєві помилки методичного або розрахункового характеру;

60% – завдання виконано повністю, але містить суттєві помилки у розрахунках або в методиці;

80% – завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки (розмірності, висновки, оформлення тощо);

100% – завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

Підсумковий контроль відбувається на екзамені в тестовій формі за результатом оцінки відповідей на тестові питання різних рівнів складності та рішення ситуаційних задач.

Усі форми контролю включено до 100-бальної шкали оцінки.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота												Підсумковий тест (екзамен)	Сума
Змістовий модуль 1							Змістовий модуль 2						
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	40	100
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5		

T1, T2 ... T13 – теми змістових модулів.

Оцінювання курсової роботи

Пояснювальна записка	Ілюстративна частина	Захист роботи	Сума
до 50	до 10	40	100

Шкала оцінювання

Сума балів за всі форми навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою
90-100	відмінно
82-89	добре
74-81	
64-73	задовільно
60-63	
35-59	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

1. Шаталов О.С. Методичні вказівки до виконання практичної роботи на тему: «Оцінка радіаційної обстановки викликаної аварією на радіаційно небезпечному об'єкті» з дисципліни «Цивільний захист» студентами всіх спеціальностей денної та заочної форм навчання / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ep3.nuwm.edu.ua/id/eprint/2959>

2. Шаталов О.С. Методичні вказівки до виконання практичної роботи на тему: «Класифікація надзвичайних ситуацій» з дисципліни «Цивільний захист» студентами денної і заочної форм навчання за всіма спеціальностями НУВГП / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ep3.nuwm.edu.ua/id/eprint/2916>

3. Шаталов О.С. Методичні вказівки до виконання практичної роботи на тему: «Оцінка інженерної обстановки при руйнуванні підпірних споруд водосховищ» з дисципліни «Цивільний захист» студентами денної та заочної форм навчання за всіма спеціальностями НУВГП / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ep3.nuwm.edu.ua/id/eprint/2921>

4. Шаталов О.С. Методичні вказівки до виконання практичної роботи на тему: «Прогнозування масштабів забруднення небезпечними хімічними речовинами при аварії на хімічно небезпечних об'єктах і транспорті» з дисципліни «Цивільний захист» студентами денної та заочної форм навчання за всіма спеціальностями НУВГП / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ep3.nuwm.edu.ua/id/eprint/2915>

5. Шаталов О.С. Методичні вказівки до виконання практичних і самостійної робіт з дисципліни «Захист у надзвичайних ситуаціях та організація аварійно-рятувальних робіт» студентами спеціальності 263

«Цивільна безпека» денної та заочної форм навчання / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ep3.nuwm.edu.ua/5708/>

6. Шаталов О.С. Методичні вказівки до виконання курсової роботи з дисципліни «Захист у надзвичайних ситуаціях та організація аварійно-рятувальних робіт» для студентів спеціальності 263 «Цивільна безпека» денної та заочної форм навчання / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ep3.nuwm.edu.ua/5723/>

14. Рекомендована література

Базова

1. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 №5403-VI.
2. Основні санітарні правила забезпечення радіаційної безпеки України / МОЗ України, наказ від 02.02.2005 № 54.
3. Москальова В.М. Охорона праці в питаннях та відповідях / В.М. Москальова, В.Л. Филипчук, С.Л. Кусковець, В.О. Турченко. – Рівне: Редакц.-видавн. центр НУВГП, 2011. – 452 с.
4. Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – №27.
5. ДСТУ 7098:2009. Ліквідування надзвичайних ситуацій та їх наслідків. Загальні положення.
6. ДСТУ 7095:2009. Захист населення у надзвичайних ситуаціях. Основні положення.
7. ДСТУ 3891-99. Безпека у надзвичайних ситуаціях.
8. Рекомендації з питань організації планування та проведення евакуаційних заходів на об'єктах господарської діяльності у разі виникнення надзвичайних ситуацій : методичні рекомендації / МНС України, наказ від 07.09.2010 р. № 761.
9. ДСТУ 4933:2008 Техногенні надзвичайні ситуації. Терміни та визначення основних понять.
10. ДСТУ 5058:2008 Навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях. Основні положення.
11. ДСТУ 7095:2009. Захист населення у надзвичайних ситуаціях. Основні положення.
12. ДСТУ 7097:2009. Джерела техногенних надзвичайних ситуацій. Класифікація й номенклатура параметрів уражальних чинників.
13. ДСТУ 7098:2009. Ліквідування надзвичайних ситуацій та їх наслідків. Загальні положення.

14. Рекомендації щодо планування і порядку проведення евакуації населення (працівників) у разі виникнення надзвичайних ситуацій техногенного, природного та воєнного характеру : методичні рекомендації / МНС України, наказ від 06.09.2004 р. № 44.

15. Про систему екстреної допомоги населенню за єдиним телефонним номером 112 : Закон України від 13.03.2012 р. № 4499-VI.

16. Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту : Постанова КМУ від 9 січня 2014 р. № 11.

17. Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях : Постанова КМУ від 26 червня 2013 р. № 444.

18. Про Державну комісію з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій : Постанова КМУ від 26 січня 2015 р. № 18.

19. ДК 019:2010 Класифікатор надзвичайних ситуацій.

20. Організація управління в надзвичайних ситуаціях : методичні рекомендації / МНС України, наказ від 05.10.2007 № 685.

21. ДСТУ 4934:2008 Джерела фізичного походження природних надзвичайних ситуацій. Номенклатура та показники впливів уражальних чинників.

22. Типове положення про територіальну і функціональну підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту : Постанова Кабінету Міністрів України від 11 березня 2015 р. № 101.

23. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII.

24. Про захист людини від інфекційних хвороб : Закон України від 06.04.2000 р. №1645-III.

25. Про зону надзвичайної екологічної ситуації : Закон України від 13.07.2000 р. №1908-III.

26. Про об'єкти підвищеної небезпеки : Закон України від 18.01.2001 р. №2245- III.

27. Про правовий режим надзвичайного стану : Закон України від 16.03.2000 № 1550-III.

Допоміжна

1. Бикова О.В. Основи цивільного захисту: Навч. посіб. / О.В. Болієв, Д.М. Деревинський, В.Н. Єлісеєв [та ін.]. - К: 2008.– 223 с.

2. Васійчук В.О. Основи цивільного захисту: Навч. посібник / В.О. Васійчук, В.Є. Гончарук, С.І. Качан, С.М. Мохняк. - Львів, 2010. - 384 с.

3. Гончарук В.Є. Оцінка обстановки у надзвичайних ситуаціях: навч. посібник / В.Є. Гончарук, С.І. Качан, С.М. Орел, В.І. Пуцило. - Видавництво НУ «Львівська політехніка». Львів, 2004 р. – 136 с.

4. Євдін О.М. Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій. У 3 т. : навч. посібник / О.М. Євдін, В.В. Могильниченко [та ін.]. - К.: КІМ, 2007, 2008. - 636 с.

5. Михайлюк В.О. Цивільна безпека: Навч. посібник / В.О. Михайлюк, Б.Д. Халмурадов. – К: Центр учбової літератури, 2008. – 158 с.

6. Осипенко С.І. Організація функціонального навчання у сфері цивільного захисту: навч. посібник / С.І. Осипенко, А.В. Іванов. - К., 2008. – 286 с.

7. Цивільний захист: Навч. Посібн. / За наук. ред. О.І. Запорожця. - К.: АМУ, 2008. – 250 с.

8. Стеблюк М.І. Цивільна оборона та цивільний захист: Підручник / М.І. Стеблюк. – К: Знання-Прес, 2007. – 487 с.

9. Цивільний захист: Навч. посібник / За ред. проф. М.О. Біляковича. – К.: Арістей, 2007. – 386 с.

15. Інформаційні ресурси

1. Освітньо-професійна програма «Охорона праці» за освітнім ступенем «бакалавр» спеціальності 263 «Цивільна безпека». – Рівне: НУВГП, 2017. – 24 с.

2. Наукова бібліотека НУВГП (м. Рівне, вул. Олекси Новака, 75) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nuwm.edu.ua/naukova-biblioteka>

3. Державна служба з надзвичайних ситуацій / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dsns.gov.ua>

4. Державна служба України з питань праці / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dsp.gov.ua>

5. Фонд соціального страхування України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fssu.gov.ua/fse/control/main/uk/index>

6. Національна бібліотека ім. В.І. Вернацького / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/>

7. Рівненська обласна універсальна наукова бібліотека (м. Рівне, майдан Короленка, 6) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.libr.rv.ua>

8. Рівненська централізована бібліотечна система (м. Рівне, вул. Київська, 44) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cbs.rv.ua>